

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
KATEDRA OBECNÉ ANTROPOLOGII – INTEGRÁLNÍ STUDIUM ČLOVĚKA

MGR. BC. DZMITRY BADZEVICH

ROLNÍCI NA POLESÍ BĚHEM ZRUŠENÍ NEVOLNICTVÍ

Vývoj reakce venkovského obyvatelstva Pinského újezdu Minské gubernie Ruského impéria na zrušení nevolnictví v letech 1861-1864

Abstrakt dizertační práce

Praha 2017

ABSTRAKT

Tato disertační práce se již svým titulem pokouší o zapojení do širších kulturně-antropologických a sociologických debat a diskuzí o dopadech zrušení nevolnictví v Pinském újezdu Minské gubernie Ruského impéria v letech 1861-1864 na všední den jeho účastníků. Zasvěcenému čtenáři v historiografii různých národů a metodologii univerzitního dějepisectví by se mohlo na prvním pohled zdát, že samotné téma zrušení nevolnictví v Ruském impériu a jeho dopad na kulturu a společnost jednotlivých společenství bylo vesměs probádáno, ale ve chvíli, kdy se kriticky uvažující čtenář zamyslí nad tím, jakými pravidly se řídilo otevírání opony této události v dějepisectví za posledních sto let, stane pro něj očividným, že nikdo z tohoto tuctu univerzitních intelektuálů a zpravodajských amatérů se ani na krok nepřiblížilo k podstatě věci a pouze se pohyboval v abstraktních polích terminologií a zabýval se pouhým kompilováním cizích textů. To byl závažný důvod, proč dějepisný fokus bylo potřeba otočit nikoli směrem k tzv. vědeckým abstrakcím, ale k účinkujícím jedincům. Proto pro tyto cíle bylo rozhodnuto použít zásady historickoantropologického a historicko-sociologického přístupu. Tak se ve středu historického výzkumu ocitla paradigmatická představa, že porozumění minulosti nastává pouze ve chvíli, kdy historik vysvětluje událost skrze porozumění její spletité zápletky, která je tvořena několika základními oblastmi lidského života – idejemi, způsoby chování a podobami vztahů. Dokonce i samotné vyprávění bylo potřeba vsadit mezi úzké hranice striktně určeného časoprostoru a jeho dobových podmínek, a na místo badatelských abstrakcí nechat mluvit a účinkovat dobové aktéry. Zprvu – a to z důvodů, že dobový aktér po sobě téměř nezanechával jakékoli písemné stopy – bylo potřeba nechat promluvit dobové očitě svědky, kteří své době kompletně rozuměli, na vlastní oči viděli dobové aktéry, osobně se s nimi znali a udržovali s nimi určité vztahy. Tak se dozvídáme o povaze času a prostoru a jeho aktérech v jednotlivých tématech: diskurz doby, diskurz zrušení nevolnictví, doboví aktéři a jejich rozmístění na událostním jevišti, způsoby vnímání sebe sama jakožto svědka události na jedné straně a aktéra na tomto jevišti na

straně druhé, paleta panujících představ jak o události v jejích jednotlivých aspektech, tak i o všednosti života konajících aktérů. Jdeme-li dál k podstatě zápletky, pohled byl zaměřen do již zmíněných oblastí lidského všedního dne. Dobový aktér zpravidla nečte ani nepíše, žije idejemi a jejich výkladem převážně z doslechu. Ideje z doslechu nejsou sami o sobě ideje skutečné, jsou to zkreslené informace v podobě krátkodobě a dlouhodobě žijících fám jakožto poplašných zpráv, které ovlivňují ostatní dvě oblasti lidské každodennosti. Oblast chování zde byla představena rozbořem dynamiky povahy způsobů kolektivního chování, které prošlo proměnou od všedních násilných rituálů k nenásilným útokům, přes spontánní hádky a rvačky a koordinované destrukce k rozptýleným útokům a znovu k všednímu rutinnímu násilí. Ideje a způsoby chování interdependenčně působily a vytvářely interpersonální vztahy mezi účastníky procesu osvobození, jejichž podoba byla zpravidla ovlivněna konkrétními osobami a jejich osobnostními charakteristikami, motivy a cíli, prostředky a situačními náhodami. Nicméně historický výzkum nebyl od počátku zasvěcen tomu, aby v ní každý našel zevrubné odpovědi na všechny otázky kolem zkoumané události, nýbrž aby rozšířil obzor historického vědění a poskytl další tematickou základnu pro transdisciplinární diskuzi studia minulosti se zaměřením na stránky všedního života dobového aktéra.

KLÍČOVÁ SLOVA: Manifest o zrušení nevolnictví, Polesí, Pinský újezd, 1861-1864, smírčí jednání, každodennost, selská společnost, ideje, chování, vztahy, fámy, kolektivní násilí, historická antropologie a historická sociologie.